

Geliş tarihi:
31.03.2026
Kabul tarihi:
01.07.2026

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

*Uluslararası Sosyal
Bilimler ve Sanat
Araştırmaları Dergisi*

Cilt A
Sayı B

ISSN
2792-0968

KİTAP İNCELEMESİ

HİPER-KÜLTÜRELLİK: KÜLTÜR VE KÜRESELLEŞME

HYPERCULTURE: CULTURE AND GLOBALISATION

Tolga TELLAN¹

ÖZ

Küreselleşme süreciyle birlikte, kültürel ifade biçimleri köklerinden kopararak, yerli ile yabancı, yakın ile uzak, tanıdık ile egzotik arasında ayırım bulunmayan bir hiperkültür alanının şekillendiği ifade edilmeye başlamıştır. Alman felsefeci ve kültür teorisyeni Byung-Chul Han 'Hiper-Kültürelilik: Kültür ve Küreselleşme' başlıklı kitabında turizmden beslenmeye pişirme yöntemlerinden düşünme biçimlerine kadar sayısız çoğulluğu yan yana getirmektedir. Günümüz kültürü sınırsız, kısıtlamasız, çözülmüş bir hale gelmiştir: Hiperkültür. Han'ın iddiası, bugün hepimizin, artık ait bile olmadığımız 'kendi' kültürümüzde bile hiperkültürel turistlere dönüştüğüdür. Hiperkültürel turistler, kültürel gezinti alanı olan olayların hipermekânında seyahat etmektedirler. Kitap esasen, günümüz kültürel deneyimlerini tartışmaya açmaktadır.

Anahtar kelimeler: hiperkültürelilik, küreselleşme, melezlik, sınırlar, mekân.

ABSTRACT

With the process of globalization, it has begun to be argued that forms of cultural expression have been severed from their roots, giving rise to a hyper-cultural space where distinctions between the local and the foreign, the near and the far, and the familiar and the exotic have dissolved. In this book, German philosopher and cultural theorist Byung-Chul Han brings together countless forms of diversity, ranging from tourism to nutrition, and from cooking methods to ways of thinking. Today's culture has become boundless, unrestricted, and dissolved: hyper-culture. Han argues that today, all of us have become hyper-cultural tourists, even within our "own" culture—to which we no longer even belong. Hyper-cultural tourists travel through the hyperspaces of events that serve as cultural exploration zones. This book opens up a discussion on contemporary cultural experiences.

Keywords: hyper-cultural, globalisation, hybridity, borders, space.

ATIF

Tellan, T. (2026). Hiper-Kültürelilik: Kültür ve küreselleşme. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 25-31.
<https://doi.org/10.32955/neuissar2026511318>

¹ Sosyolog, T.C. Sağlık Bakanlığı, ORCID: 0000-0002-3697-7943, ttellan@gmail.com

GİRİŞ

Yirmi birinci yüzyılın düşünsel üretiminin felsefe, ahlak, mantık ya da siyaset bilimi teorilerinden çok kültürel çalışmalar literatürü üzerinden şekillendirildiği ifade edilebilecektir. Bu kapsamda yüzyılın ilk çeyreğinde kültürel çalışmalar literatürünün en önemde gelen isimlerinden biri Byung-Chul Han olmuştur. Güney Kore doğumlu (1959-) Alman felsefeci ve kültür eleştirmeni Byung-Chul Han, Seul’de metalürji eğitimi aldıktan sonra gittiği Almanya’nın Freiburg Üniversitesi ile Münih Üniversitesi’nde felsefe, Alman edebiyatı ve Katolik teolojisi okumuştur. 1994 yılında kaleme aldığı ‘*Heidegger’s Herz. Zum Begriff der Stimmung bei Martin Heidegger*’ [Heidegger’in Kalbi. Martin Heidegger’de Ruh Hali Kavramı] başlıklı tezi ile Freiburg Üniversitesi’nde doktorasını tamamlamıştır. 2000 yılından itibaren Basel Üniversitesi Felsefe Bölümü kadrosuna katıldı ve burada doçentlik tezini tamamladı. 2010 yılında Karlsruhe Sanat ve Tasarım Üniversitesi’nde, 2012-2017 yılları arasında da Berlin Sanat Üniversitesi’nde felsefe ve kültürel çalışmalar konularında dersler verdi. Aralarında ‘*Palyatif Toplum*’, ‘*Yorgunluk Toplumu*’, ‘*Şeffaflık Toplumu*’, ‘*Eros’un İstirabı*’, ‘*Şiddetin Topolojisi*’ gibi kitapların bulunduğu otuzun üzerinde eser kaleme alan Han, çalışmalarında fenomenoloji, etik, postyapısalcılık, kültür kuramı, estetik, medya, inanç sistemleri gibi konulara odaklanmıştır. Felsefi sorgulamalarını toplumsal eleştiri üzerinden şekillendiren Han, kapitalizm, neoliberalizm, sosyal medya, popüler kültür, iktidar, psikolojik rahatsızlıklar gibi temalar da tartışmalar yürütmüştür.

Byung-Chul Han’ın eserleri, günümüz kapitalizminde hızın artırılması ve teknolojinin yaygınlaşması gibi etkiler üzerine kurulu bir dünya içerisinde yaşayanların deneyimleri ile bu deneyimlerin temel koşulları ve etkileri hakkındadır. Han’ın eleştirileri reddedici ve dışlayıcı olmaktan çok neoliberal kapitalist yaşam deneyimlerini felsefi bağlamlara oturtma çabası taşımaktadır. Farklı temaları kitaplarında başlıklandıran Han, bu incelemeye konu ettiğimiz ‘Hiper-Kültürelilik: Kültür ve Küreselleşme’ başlıklı kitabında -Türkçe yayımlanma 2024 [orijinali 2005]- kısa ve okurunu düşündüren pasajlarla adım adım ilerleme çabası içerisinde olmuştur.

2. KİTAPIN İÇERİĞİ

Çalışmasında birey ve toplum eleştirilerini 20 altbaşlık altında toplayan Han, ‘Hawai Gömlekli Turist’ bölümünde İngiliz antropolog Nigel Barley’in “*geleceğin gerçek anahtarı, kültür gibi temel kavramların var olmayı kesmesidir*” (2024: 9) değerlendirmesini tartışmaya açarak kitabının hareket noktasını okuyucularıyla paylaşmaktadır. Kültürün turizmle yer değiştirebileceği endişelerinin aynı zamanda bizlere dünyaya yayılma özgürlüğünü de çağrıştırdığını ifade eden Han, bu gerilimler bağlamında yeni kültürün nasıl tanımlanacağı sorusunu sorarak, okurunu küreselleşen kültür üzerine düşünmeye davet eder. Kitabın ikinci kısmı olan ‘Anayurt Olarak Kültür’ bölümünde, Hegel ve Herder’in kültür analizlerinde yabancılık, karışım, karmaşa gibi heterojen kavramlara atfettikleri tartışılmakta; Han, sınırsız ve mekansız bir kültürün ortaya çıkmasının farklı kültürlerin bileşimince şekillendirildiğini ifade etmekte ve yeni hiperkültür çağı insanında mutluluğun “*buraya ve mekana bağlılığın kaldırılmasından*” fişkırdığını (2024, s. 14) dile getirmektedir. Artık yanı başındakilerle birlikte, mekanla ilişkili mutlu olmak ortadan kalkmış ve yeni olanı benimsemek hiperkültürel mutluluğun doğası haline gelmiştir.

Kitabının ‘Hipermetin ve Hiperkültür’ başlıklı üçüncü kısmında evrendeki her şeyin merkezsiz bir ağ gibi birbirine bağlı olduğu fikri analiz edilmektedir. Han’a göre karmaşıklık günümüz kültürünü karakterize eden bir özelliktir. Yeni teknolojilerle hızlandırılmış küreselleşme özgün kültürel alanları birbirinden uzaklaştırmakta; “*günümüz kültürünün mekanını trans, inter veya multi değil hiper hissi daha doğru aksettiriyor. Kültürler içlerine doğru patlıyor, yani uzaklaştırılarak hiperkültüre dönüşüyorlar. Hiperkültür bir bakıma kültür fazlası da demek. Kültür doğasızlaştırılarak, gerek ‘kan’dan gerek ‘toprak’tan, yani biyolojik veya toprakla ilgili kodlarından arındırılarak halis kültürel, hatta hiperkültürel bir hale bürünüyor*” (2024, s. 17). Tüm bu süreçte karşı direnişlerin ise kültürü yeniden teolojikleştirdiğini, yeniden mitleştirdiğini, yeniden ulusallaştırdığını vurgulayan Han, önümüzdeki süreçte yaşanacak yersizleştirme-kökten yerlileştirme gerilimine dikkat çekmektedir.

Çalışmanın ‘Ağa Bağlanma Erosu’ başlıklı dördüncü kısımda Han, Flusser’in çağları resim çağı, kitap çağı, bit çağı yani geometrik ifadesiyle alan çağı, çizgi çağı, nokta çağı şeklinde dönemlendirmesine odaklanır: “Resim çağı, mitik çağın parçasıdır. Buraya açık bir düzen hakimdir. Her şeyin değişmez yeri vardır. Yerinden uzaklaşırsa eski haline getirilir. Kitap çağı, tarihi çağdandır. Onda tarihin çizgiselliği vardır. Geçmişten çıkıp geleceğe doğru çabalayan bir akımdır. Her olup biten, ilerlemeye veya bozulmaya işaret eder. Oysa günümüz çağının ne mitik ne tarihi ufku vardır. Kapsayıcı anlam ufku onda eksiktir. Teolojiksizleştirilir veya teleolojiksizleştirilir ve ‘atom seviyesinde’ bir ‘bit evrenine’ veya ‘mozaik evrene’ dönüşür; bu evrende ihtimaller herhangi bir mitik veya tarihi ufuk olmaksızın noktalar misali ‘vızıldar’ veya ‘taneler’ misali ‘mahrem sansasyonlar halinde’ serpişirler” (2024, s. 19). Bu yeni bağın nedeni, çok sayıda ilişkiyi ve olasılığı destekleyen dünyanın gün geçtikçe artan birbirine bağlı olma halidir. Heidegger’in ‘Dasein’ kavramına atıfla gerçekliğin aşıldığı bir hiperuzayın oluştuğunu ileri süren Han, hiperkültürel uzay ve zaman olgusuna olumlu bir bakış açısıyla yaklaşır; çünkü bu kavramın mitlere ve tarihe ait kavramlardan daha fazla seçim özgürlüğü sunduğunu belirtir: “Olgusuzlaştırılmış buradallığın bir başka adı hiperkültürel turist. Turist olması için fiziken yolda olması bile şart değil. Kendi kendineyken bile başka yerde veya yoldadır o. Turist olarak evden çıkıp sonra yerli olarak kendine geri dönmek de söz konusu değil. O buradayken bile oradadır. Hiçbir yere kesinkes varmaz” (2024, s. 21).

‘Füzyon Yemek’ başlıklı beşinci bölümde Han, küreselleşmenin homojenleşmenin aksine çeşitlilikleri açığa çıkardığını, rasyonelleştirmenin küresel lezzet çokluğunu ortadan kaldırmadığını belirtmekte ve hiperkültürün sürekli değişen, genişleyen, kendini yenileyen dinamik bir yaşam biçimi ve beslenme pratiğini şekillendirdiğini ifade etmektedir. Altıncı bölümde ise ‘Melez Kültür’ başlığı altında Han, Herder ve Hegel’in uygarlıkların saf olma halinden uzaklaşmasının ve melezleşmesinin onlara güç verdiği analizine sahip çıkmaktadır: “Herder’e göre, Avrupa uygarlığı Roma-Yunan-Arap tohumundan olma bir bitkidir... Hegel’de ne geçiyordu; Yunan halkı ortaya çıkışını bir colluvies’e, ‘çeşit çeşit milletlerin buluşmasına’ borçludur. Demek saflıkla alakası bile yok” (2024, s. 27). Heidegger’in ‘asıllık’, ‘sahihlik’, ‘köken’, ‘öz’ kaynaklı kültür yorumunu ve Homi Bhabha’nın sınırları karşılıklı gerilimlere oturtan kültür mekanı analizini eleştiren Han, melezliği, kimliği şekillendiren ara geçiş olarak görür ve dinamik bir farklılıklar çeşitliliğinin üzerine inşa eder. Bhabha’nın çağdaş kültür tanımını eleştiren Han’a göre hiperkültür küreselleşme çağında gücün dikeyliği yanıltıcı olup, yan yana yer almasına odaklanılmalıdır: “Diyalektik, yani karşılıklı veya rekabetçi gerilim üstünkörü hiçbir çokluk biçimine izin vermez. Bhabha’nın sınırı mekanlaştırdığı ara mekan da karşılıklık hakimiyetinde olduğu oranda diyalektiktir. Dolayısıyla Bhabha sömürgeci ile sömürülen arasındaki, tahakküm eden ile edilen arasındaki, efendi ile köle arasındaki rekabetçi diyalektik gerilimde hala büyük ölçüde tutsaktır” (2024, s. 31). Han, Ulf Hannerz’in ‘kreolleşme’ (Avrupa ülkelerinin denizasıırı sömürgelerinde konuşulan ve sömürgeci ile yerel halkın dilinin karışmasından oluşan kırma dil) kavramına dikkat çekerek çağımızda New York, Londra, Paris gibi megapollerin kültürel bakımdan bu anahtar işlevi üslendiğini ifade eder. ‘Kültürün Hifleşmesi’ başlıklı yedinci bölümde Bhabha’nın melezlik kavramını Deleuze ve Guattari’nin rizom modeliyle karşılaştıran Han’a göre, melezlik, kültüre dönük özcü yorumları zayıflatmasına rağmen halen hiperkültürel süreçleri tanımlamak için çok katı ve diyalektik olduğunu dile getirmektedir. Han, Bhabha ile kültüre kimliğin belirli kültürel özelliklerin pasif bir temsili olmadığı konusunda hemfikir olmakla birlikte, bu kültürel kimliğin nasıl inşa edildiği konusunda fikir ayrılığı sergilemektedir. Esasen Han’ın hiperkültür analizi Bhabha’nın diyalektik melez kültür kavramından daha açık uçludur. Bu bağlamda Han, hiperkültürünü rizom ile ilişkilendirmektedir: “Hiperkültür, rizom kültürüdür. Rizomatik yayılım ve serpilme ne inter/arasılık (kültürlerarasılık) ne trans/ötesilikle (kültürlerötesilik) kavranamayacak hiper/aşırılık (kültürleraşırılık) yansıtır” (2024, s. 35).

‘Kıyaslama Çağı’ başlıklı sekizinci bölümde farklı bilgi, düşünce, yaşam ve inanç biçimlerinin birbiriyle yan yana var olduğunu ima eden bir kültürün şekillendiğini ifade eden Han, “kıyaslama çağı farklı kültürel kalıpların yan yanallığında geçip gidici değildir. Bir değerler hiyerarşisini kılavuz alan bir ayıklama çağıdır” (2024, s. 38-39) demektedir. ‘Kültürün Aurasızlaştırılması’ başlıklı dokuzuncu bölümde ise Benjamin’in aura kavramını küreselleşme ve hipermodernite ile ilişkilendirerek irdeleyen Han, Microsoft’un “Bugün nereye gitmek istersin?”, Linux’un “Yarın nereye gitmek istersin?” ve Disney’in “Gitmeye hazır mısın?” sloganlarındaki farklı nüanslara vurgu yapmaktadır. Her üç slogandaki ‘gitmek’ fiili belirli bir buradallığın sonuna işaret etmekte, bir diğer ifadeyle ‘gitmek’ fiili burada olmayı inkar ettiği için

varlığın auratik derinliğini yitirdiği görülür (Tononi, 2023). Walter Benjamin, 1935 yılında kaleme aldığı ‘Teknik Olarak Yeniden-Üretilebilirlik Çağında Sanat Yapıtı’ başlıklı denemesinde bu konuyu ele almıştır. Benjamin, hem doğal hem de yapay nesnelerin aurasını, belirli bir yerde benzersiz olmaları olarak tanımlamış; dolayısıyla aura, orada kopyalanamayan belirli bir ‘burada ve şimdi’nin korunması halidir. Han’ın belirttiği üzere, “günümüz küreselleşmesi, yeri olduğu gibi değiştirir. İçsizleştirir, bir yeri canlandıran o ‘ucu’ elinden alır” (2024, s. 42). Ancak Benjamin’in görüşünün aksine, Han’ın mekanın aurasızlaşmasına ilişkin yaklaşımı olumludur; çünkü bu, nesnelerin uzaklığının ortadan kalkmasına, farklı ve uzak olanın yakınlaşmasına yol açar. Dahası Han, auranın ortadan kalkmasının derinlik, köken, öz ve özgünlüğün kaybı olarak görülmemesi gerektiğini öne sürer. Tersine, hiperkültürel mekansızlık, varlığın ve onunla birlikte gelen her şeyin kaybına yol açmak yerine, varlığın başka bir biçimini oluşturur. Başka bir deyişle, “küreselleşme kültürü aurasızlaştırarak işte böyle hiperkültüre çevirir” (2024, s. 43).

Çalışmanın onuncu bölümü ‘Hacı ve Turist’ başlığını taşımakta ve Zygmunt Bauman’ın düşündüğü gibi modern insanların birer hacı olup olmadığını tartışmaya açmaktadır. Han’a göre, Bauman’ın modern insanların hacı olduğu görüşü yanlıştır; çünkü “evi burası değildir pek. Onun için de özel bir oranın yolundadır. Ora-Bura asimetrisini, dolayısıyla da hacının varoluş biçimini aşan modernizmin kendisidir” (2024, s. 46). Han’ın belirttiği gibi, hac, hipermoderniteye ait olmayan modernlik öncesinin figürüdür; çünkü modernite, orada’ya doğru yol almak yerine, daha iyi bir burada’ya doğru ilerler. Bu nedenle, hiperkültürel insan kesin bir varış noktasına doğru ilerlemez (ya da ilerleyemez). Orayı uzaklaştırarak ve yerinden ederek, küreselleşme ideolojisi küresel bir burada ortaya çıkarmaktadır.

On birinci bölüm ‘Windows ve Monatlar’ başlığını taşımakta ve G.W. Leibniz’in monad kavramını hipermodernliğin kültürel mantığıyla karşılaştırıp, zıtlıştırmaktadır. Han’a göre, Leibniz’in monadik evreni hipermetinsel evren ile zıtlık oluşturmaktadır. Monadların pencereleri yokken, hipermetin dünyasının sakinleri pencere yaratıklarıdır; yani dünyayı pencerelerden algırlar. Monadlar içe dönükken, hiperkültür insanı dışa dönüktür. Bu bağlamda Leibniz’in evreni bir ağ evreni değildir: “Hipermetin evreninde monat misali kapalı hiçbir şey yoktur. Zaten subjects yoktur. Hipermetin evreni sakini dünyayı almasını sağlayacak Windows, yani pencerelerden ibaret bir tür pencere varlıktır. Pencereleme evin monat içliliğini alır; ev sakinin içsizleştirerek hiperkültürel turiste çevirir” (2024, s. 51). Bu bölümde kullanılan pencere metaforu, ‘Odradek’ başlıklı on ikinci bölümde de devam eder. Franz Kafka’nın bir kısa öykü karakteri olan yaratık Odradek melez bir kimliği temsil etmektedir. Melezlik ve hiperkültür kavramları, Han’a Kafka’nın eserlerine yeni bir bakış açısı sunmak için bir mercekle sağlamaktadır. Han’a göre, Odradek’in melez kimliği, birbiriyle bağlantısı olmayan şeylerin bir arada bulunmasıyla karakterize edilmekte; geri dönüşleri ise hiperkültürel turist olarak görülmesini olanaksızlaştırmaktadır. Ayrıca Han bizlere Kafka’nın, hiperkültürel çağda terk edilmiş olan ‘ev’, ‘baba’, ‘yurt’ gibi modernist fikirlere bağlı kalan bir yazar olarak okunması gerektiğini söylemektedir.

‘Hiperkültürel Kimlik’ başlıklı on üçüncü bölümde hiperkültürel kimliğin temel özelliklerine yer verilmektedir. Önemli bir öncül, hipermodernitenin ufukların çöküşüyle karakterize olduğudur. Anlam ve kimliği içeren ortamlar ortadan kalkmakta ve bu da toplumun parçalanmasına ve çoğullaşmasına yol açmaktadır. Han, günümüz praksisinin olumsuz bir sonucu olarak görünen –ve çoğu yönden de öyle olan– bu duruma olumlu bir bakış açısıyla yanıt vermektedir: “Ufuk parçalanması acı çekici boşluk, anlatı krizi olarak tecrübe edilebilir. Ama yeni bir özgürlük pratiğine de müsaade ediyor” (2024, s. 57). Han, hiperkültürel kimliğin artan bireyselleşmeyle olan ilişkisine de dikkat çekmektedir. Kitabının ‘Kültürlerarasılık, Ötesilik ve Çokkültürlülük’ başlıklı on dördüncü bölümünde Han, kültürlerarasılık, çokkültürlülük ve transkültürlülük kavramlarını hiperkültürlülük fikriyle karşılaştırıp kutuplaştırır. Han’ın belirttiği gibi, kültürlerarasılık ve çokkültürlülük, milliyetçilik ve kolonyalist sömürgecilikle doğrudan ilişkilidir. Bu kavramlar, kültürel farklılıklar, olumlu davranışlar oluşturmak yerine karşılıklı anlayışı ve yansımayı engelleyen ‘entegrasyon’ ya da ‘hoşgörü’ yoluyla ele alınmaktadır. Dahası, kültürlerarasılık diyalogu vurgulamakta, kültürlerüstücülük ise ‘sınırların aşılması’ ile ilgilidir. Han, bugünün kültürünün hiperkültürlülük ile karakterize olduğunu belirtmektedir: “Hiperkültürel turist varacağı yere daima çoktan varmıştır. Ne ‘gezin’ ne ‘sınırdan yürüyen’dir. Geçiş ve transit, hiperkültürel mekandan değildir. Hiperkültür tekil bir bura yaratır. Heterojen içeriklerin mesafesizce yan yana durdukları yerde trans, yani Ötesilik gereksizleşir. Ne Ötesilik ne Çokluk ne Arasılık; günümüz kültür halini niteleyen şey hiperdir. Aralarında

Arasılık veya Ötesilik gerçekleşen kültürler sınırsızlaşır, yersizleşir, uzaksızlaşır ve hiperkültür olur” (2024, s. 62). Han’ın okumalarında hiperkültür terimi, hiperkültürel eşzamanlılık içinde yan yana duran farklı kültürel formların birikimini, ağını ifade eder. Hiperkültürel alanda sınırları aşmaya (transkültüralitede olduğu gibi) gerek yoktur. Aslında, sınırlar hiç yoktur, sadece tekil bir ‘burası’ vardır. Sonuç olarak, hiperkültür daha çok dağınıktır. Bu nedenle, çağdaş kültür ‘trans-’, ‘multi-’ veya ‘inter-’ ile değil, ‘hiper-’ ile karakterize edilir.

Kitabın ‘Benimseme’ başlıklı on beşinci bölümünde, uyarlamının hiperkültürel boyutunu ele alır. Han tartışmaları şöyle özetler: “*Ötekilik veya bambaşkalık paradigması son zamanlarda pek çok sosyal bilim disiplinde yer etti. O gün bugündür benimsemenin üstüne bir günahkarlık yapıldı. İddiaya göre benimseyiş, ötekini kendine indirgemekmiş*” (2024, s. 63) Ancak Han’ın çalışmasında bu olumsuz yargılar yoktur. Hiperkültür de sadece benimseyen özne değil benimsenen öteki de dönüşmektedir. ‘Uzun Barışa Dair’ başlıklı on altıncı bölümde Han, hiperkültürcülüğe özgü farklı kültürlerin harmanlanmasının dünyada kalıcı barışa yol açabileceğini savunur. Han’a göre, “*ticaret ruhu er veya geç her halkı ele geçirir. Böylelikle doğa da insani eğilimler mekanizması sayesinde ebedi barışı taahhüt eder. Aynı mantığa göre küreselleşmeyi ilerleten ‘ticaret ruhunun’ belki ‘Uygurluk Çatışması’nda savaşa tutuşmuş tanrılardan daha güçlü olduğu anlaşılabacaktır*” (2024, s. 66). Han, hiperkültürcülüğün ve küreselleşmenin bir başka etkisinin, halklar arasında barışın sağlanmasına önemli bir katkı sağlıyor olmasıdır. ‘Nezaket Kültürü’ başlıklı on yedinci bölümde Han, ironi, incelik, tolerans ve hoşgörü gibi bir dizi kavramı ele alır ve bunların neden nezaket kadar hiperkültürel bir topluluğu karakterize etmediğini açıklar. Han’a göre, hipermodernite nezakete dayanır ve diğer davranışları bir kenara bırakır. Bunlar, modernite ve postmoderniteye ait olan, ancak hipermoderniteye ait olmayan muhafazakar kavramlardır. Aksine, nezaketli olmak, özgürlük sağlayan ve bağlantılara izin veren bir açıklık içerir. ‘Hiperlog’ başlıklı on sekizinci bölümün ana argümanı ise World Wide Web’in dünyayı bir deniz coğrafyasına dönüştürmesidir. Hepimizin sonsuz bir bilgi denizinde yol aldığını ifade eden Han’ın belirttiği gibi, bu yeni durum ‘dünyada var olmanın farklı bir biçimini’ ortaya koymaktadır: “*Yeni deniz coğrafyası ne zihni ne logosu gerçek anlamıyla tanır. Logos yerini hiperloga bırakır, hiperlog ise basit bir diyalog veya polilog sürdürmeyi temsil etmez... Hiperlog yeni hiperkültür düzenidir, söylendiği zaman iştirilense logos değil daha ziyade log-in veya logo yahut logo-s, yani logolardır*” (2024, s. 74).

Çalışmanın ‘Gezgin’ başlıklı on dokuzuncu bölümünde Han, Nietzsche’nin gezgin figürünü inceler. Bu figür, birçok açıdan hiperkültürel turist figürüne benzeyen yeni bir insan tipidir. Gezgin de turist de, teleolojik, teolojik ve mekânsal özelliklerden arındırılmış bir dünyada yaşarlar. Dahası, nihai bir varış noktasına yönelmemişlerdir ve tek bir ufku gözden kaçırmazlar. Bu, onların vizyonunu özgürleştirir ve hipervizyon haline getirir. Değişim ve yenilikten büyülenen ikisi de tek bir yerde uzun süre kalmazlar ve ‘derinlik’ ve ‘köken’ mitine karşı temkinlidirler. Ancak Han, Nietzsche’nin gezgininin tutumunun hiperkültürel turist tutumuyla aynı olmadığını belirtir. İlki, ikincisini karakterize eden rahatlığa sahip değildir. Kitabın ‘Eşik’ başlıklı yirminci ve son bölümünde ise Han, geleceğin insanının acı çeken biri değil, sakın bir şekilde gülümseyen bir turist olacak sonucuna varır. Heidegger’in ‘burada’lık ontolojisine karşı hiperkültür insanının eşiği geçip -ki bunu ister fiziksel istersek de ruhani olarak düşünebiliriz- yola çıktığını varsayar.

Çalışmanın geneline baktığımızda Byung-Chul Han, çağımızın keskin ve düşündürücü bir gözlemcisi rolü üstlendiğini bizlere kanıtlamaktadır. Geçmiş dönem ve günümüz felsefecilerinin ve kültür teorisyenlerinin eserlerine yeni ve kışkırtıcı yorumlar getiren Han, kitabında küreselleşmenin olumsuz bir olgu olduğu yönündeki yaygın kanıyı sorgulamakta ve yer yer küreselleşmenin sunduğu fırsatları okuyucusuna aktarmaktadır. Çalışmanın özgün katkısı, çağdaş dünyanın hiperkültürel ilişki ağını bizlere tanıtmaktan gelmektedir.

3. TARTIŞMA VE SONUÇ

İlk olarak 2005 yılında ‘*Hyperkulturalität: Kultur und Globalisierung*’ başlığıyla Almanca’da yayımlanan ve 2022 yılında İngilizce’ye 2024 yılında da Türkçe’ye çevirilen ‘Hiper-Kültürelilik: Kültür ve

Küreselleşme' (İstanbul, Ketebe Yayınları, Almanca'dan Çeviren Mahmud Sami Türk) başlıklı kitabın analizine odaklanan bu çalışma, Alman felsefeci Byung-Chul Han'ın tartışma odağını felsefeden kültür teorisine doğru çevirdiği ilk önemli eseridir. Han, kitap boyunca yirmi farklı bölümde irdelediği kültürel küreselleşme sürecine 'yeni bir dünya şekilleniyorsa bu dünyayı nasıl okumalıyız?' sorusu çerçevesinde yaklaşmaktadır. Küreselleşen kültürde yaşayan insanların 'turist mi?' yoksa 'geniş ve açık bir dünyaya yayılmış özgür bireyler mi?' şeklinde tanımlanması gerektiğini tartışan Han'ın kitabı için *"herkesi aşırı bunaltacak kadar 'kültürün sonuna' işaret etmektedir. Hızlı ilerleyen teknoloji bu değişimi daha da hızlandırmış ve zaman geri çevrilemeyecek hale gelmiştir. Teknoloji, insanlardaki isteksizliğe ve ruhsal uyuşukluğa dokunarak birçok ruhu esir almıştır"* (Melonic, 2023) yorumu yapılmaktadır. Han, kitap boyunca enformasyon teknolojilerinin serbestleştirilmesinin ve dünya genelinde emek-sermaye çelişkisinin şekillendirdiği ekonomik neoliberalizmin etkilerine odaklanmaktan çok, ekonomik unsurları silikleştirip yeni 'hiperkültür' halini felsefi bir semptom olarak tüm yönleriyle bizlere sunmakta; hiperkültürün olumsuz sonuçları kadar olumlu görülebilecek unsurlarına da eserinde yer vermektedir. Kitabının pek çok bölümünde Hegel ve Heidegger felsefesinin yirmi birinci yüzyıl insanına neler kazandırabileceği üzerine düşünmemiz gerektiğini vurgulayan Han'a göre, *"etnik köken ve kültürdeki çeşitlilik, gelişen bir kültürün temel direğidir; ancak ulusal mutluluk için ek bir adım gereklidir: Kendini farklılaştırmak için yabancı bir Öteki'ye ihtiyaç duyan bir 'çeşitliliğin üstesinden gelme' adımı"* (Bartle, 2023). Kitabın bir diğer güçlü yanı, Han'ın Batı kültürü ile Uzak Doğu kültürünü karşılaştırma ve zıtlıklarını ortaya koyma çabasıdır. Bu karşılaştırma, ona Nietzscheci anlamda karşılaştırmalı bir felsefe inşa etme imkanı sunmakta, ancak analizi yüzeysel kalmaktadır. Han, çağımız kültür dinamiklerini tanımlayabilecek bir model geliştirme ve tanımlama görevi de dahil olmak üzere, kültür felsefesinin bugün ortaya koyduğu en acil sorulara ikna edici yanıtlar aradığını iddia etmekte ancak hiçbir kültür sahasında bizlere kesin bir cevap sunmamaktadır. Soru sorma aşamasında kalmış olması ve yanıtlarının muğlaklığı, Han'ın yaşananları daha iyi bir dünyaya geçiş olarak okumasına ve pek çok akademisyenin sosyal çürüme ve zihinsel kargaşa olarak karakterize ettiği dönemi yer yer pozitif algılamasına neden olmaktadır. Kitap, okuyucularının dünya görüşünü değiştirmekten çok, ümitvar olmalarını, çağdaş (küreselleşmiş) kültürün karşı karşıya olduğu en önemli ve güncel konular üzerinde daha çok düşüncelerini teşvik etmektedir.

Çalışmasında postmodernizmin farklı kültürlerin birbirine bağlı ve bir arada varoluşunu sağladığını ifade eden Chul Han, gündelik yaşamın kültürel sınırları aştığını ve insan toplulukları/kimlikleri için benzeri görülmemiş, deneyimlenmemiş, radikal bir kopuşa dayalı benzersiz bir enformasyon kümesini bizlere sunduğunu iddia etmektedir: *"Üzerlerine kültürel özgünlük veya orijinallik etiketi yapıştırılmış sınırlar veya çitler kalkıyor. Uygarlık tüm dikişlerini, hatta tüm sınırlarını veya derzlerini patlatıyor. Sınırsızlaşıyor, kısıtsızlaşıyor, dikişsizleşiyor ve bir hiperkültür halini alıyor"* (2024, s. 17). Çağımızda yaşamın da enformasyon ağları gibi, merkezi olmayan, karmaşık bir örgü haline geldiğini; kültürel yaşamın sınır, mekan ve sınıf yerine bağlantı noktaları, zaman ve kimlik üzerinden gerçeklik kazandığını ifade eden Chul Han'ın toplumu heterojen, üst üste binmiş, iç içe geçmiş bir insanlar kümesidir. Eleştirilerini var olan kadar var olacağı da yönelten yazar için kapitalizm eleştirisi, dışarıdan değil içeridendir. Chul Han'ın bu kitabında eleştirdiği kapitalizmin, 11 Eylül terör saldırıları sonrası kutuplaşmış ve enformasyon toplumu tartışmalarının yoğun biçimde yaşanmasına rağmen, sosyal medya ve platform şirketlerinin henüz yeni yeni şekillenmekte olduğu yirmi birinci yüzyıl başlangıcı bir dünya sistemi olduğu unutulmamalıdır. Kapitalist ideolojinin derinlemesine eleştirisinin yapıldığı ve insan ruhunun küresel sermaye tahakkümü altındaki yeni hallerinin analiz edildiği iddialarına rağmen okuyucusuna bir dizi semptomlar sunan Han'ın, derinlemesine felsefi birikimini, tedavi edici öneriler geliştirmek yerine teşhis etme hali ile sınırlı tutmakta olduğu ifade edilebilecektir. Yaşananların nedenleri ve dolayısıyla ne yapılması gerektiği konusunda açık bir yol izlemeyen çalışma, sonuçları nedenselliklere bağlamak yerine işaretlere indirgeyen bir içerikte şekillenmiştir. Genel olarak, bireyin ruhunu kendi elleriyle -gönüllü olarak- sömürü dinamiklerine dahil etmesinin, platform esaslı şirket kapitalizminin sömürü yöntemlerini örtükletmesinin sonucu olduğunu gözden kaçıran Han'ın eleştirileri, öznenin toplumsal yabancılaşmayı aşmasında kullanılabilecek, felsefi bakımdan sınırlı yollarını bizlere sunmaktadır. Türkçe çevirisinde seçilen kavramlara bağlı yer yer anlamlandırma güçlükleri yaşanmasına rağmen, Han'ın kitabı yeniden okunmayı ve yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğini oluşturan bir zaman diliminde yaşananları derinlemesine düşünerek tartışılmayı hak etmektedir.

Beyanlar

Katkı Oranı | Contribution Ratio: Yazar 1: 100 %

Benzerlik Oranı | Similarity Ratio: 14 %

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı | Research and Publication Ethics Statement: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul İzni | Ethics Committee Approval: Etik Kurul onayına ihtiyaç bulunmamaktadır.

Üretken Yapay Zekâ Araçları Kullanım Beyanı | Declaration of Use of Generative Artificial Intelligence Tools: Çalışma kapsamında ve makale yazım sürecinde üretken yapay zekâ araçları kullanılmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı | Conflict of Interest Disclosure: Bu çalışma ile ilgili yazarın herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek Beyanı | Financial Support Statement: Bu çalışma herhangi bir kurum, kuruluş veya proje tarafından destek almamıştır.

Kaynaklar

Bartle, J. (2023, 3 Mart). Adrift in a hyperculture: A review of 'Hyperculture: Culture and Globalization' by Byung-Chul Han. *Arc Digital*. <https://www.arcdigital.media/p/adrift-in-a-hyperculture>

Han, Byung-Chul. (2024). *Hiper-kültürelilik: Kültür ve küreselleşme* (M.S. Türk, Çev.). Ketebe.

Melonic, E. (2023). Surviving hyperculture, <https://lawliberty.org/book-review/surviving-hyperculture/>

Tononi, F. (2023). Hyperculture: Culture and globalization: By Byung-Chul Han (D. Steuer, Çev.). *Journal of Comparative Literature and Aesthetics*, 46(2): 145-151. <http://jcla.in/journal-of-comparative-literature-and-aesthetics/current-issues/>